

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ג / גליון סד

ערש"ק פרשת נח
ה'תשס"ו

פתח דבר

לקראת שבת פרשת נח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדיה, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון סד), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מעמו וראו כי טוב ה'

הננו לבשר לקהל הלומדים כי ניתן להרשם כמנויים על הקובץ ולקבלו מידי שבוע באמצעות הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

לפרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

יוצא לאור על ידי
'אור החסידות'

מכון תורני להפצת תורת החסידות

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915
טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור פשט הכתובים בסיוור דשילוח היונה מן התיבה – מהיכן לקחה היונה את העלה, כיצד ידע נח עי"ז ש"קלו המים" ומדוע הביאה היונה עלה זית דווקא?

(ע"פ לקוטי שיחות חלק י' עמ' 30 ואילך)

יינה של תורה

ביאור ב' סוגי ה'מבול' בעבודת האדם – "תהום רבה" ו"ארוכות השמים", והדרך להפטר מהם ע"י "בא אל התיבה" – תיבות התורה והתפילה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק א עמ' 5 ואילך)

חידושי סוגיות

מבאר שהפסול ד"מחוסר אבר" הוא גם בגדר בעל מום, בהקדם ביאור הגדר ד"תמימות", דעפ"ז מובן כיצד "לדין הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא". ועפ"ז מבוארים דברי הרמב"ם בנוגע לפסול דחסר בעופות דהוה גם מדין תמות.

(ע"פ ליקוטי שיחות חלק לה עמ' 24 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

ביאור הענין ד"לשנות טבע מידותיו" - דאדם צריך לשנות את מידותיו הטבעיות גם כשהן טובות מצד עצמן.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

מהיכן לקחה היונה את עלה הזית?

ביאור פשט הכתובים בסיוור דשילוח היונה מן התיבה – מהיכן לקחה היונה את העלה, כיצד ידע נח עי"ז ש"קלו המים" ומדוע הביאה היונה עלה זית דווקא?

א. בפרשתנו (ח, יא) מסופר כיצד שלח נח את היונה מן התיבה "ותבא אליו גו' והנה עלה זית טרף בפיה", ובכך ידע נח ש"קלו המים מעל הארץ".

ולכאורה אין זה מובן, דהרי מסופר בהכתובים לפני"ז על דבר המבול ש"נבקעו כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו . . . ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום . . . ויגוע כל בשר הרומש על הארץ . . . וימח את כל היקום אשר על פני האדמה גו' וימחו מן הארץ גו'", שלאחרי מבול כזה בוודאי לא נשארו אילנות או עשבים בצירום – וא"כ מאין לקחה היונה את עלה הזית? והנה, נתבאר כמ"פ שדרכו של רש"י בפירושו על התורה, לפרש כל דבר הקשה בפשט הכתובים, ובאם יש קושיא בכתוב ואין רש"י מתרצה, הרי זה גופא הוכחה שהתירוץ מובן ופשוט עד כדי כך שאין רש"י צריך לפרשו. ובנדר"ד, לא מציינו ברש"י שיתרן שאלה זו.

ב. והנה במדרש (ב"ר פל"ג, ו) מביא בזה ב' דיעות: א) שהיונה הביאה את העלה מארץ ישראל, דשם לא ירד המבול, ב) שנפתחו לה שערי גן עדן והביאה את העלה משם.

אבל, אין לומר ששיטת רש"י – שדרכו לפרש "פשוטו של מקרא" – היא כאחד מב' דעות אלו, כי פירושים אלו אינם ע"ד הפשט כלל: הפי' שהביאתו מג"ע – הנה אף שגם ע"ד הפשט מובן

שלא ירד המבול בג"ע, דשם הרי אין שייך סיבת המבול – "כי רבה רעת האדם", הנה מ"מ, איך שייך לומר שהיונה נכנסה לג"ע, והרי מפורש בכתוב "וישכן מקדם לג"ע את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמור גו"א את הכניסה לג"ע, ואי אפשר ליכנס לשם.

ועוד ועיקר: כוונת נח היתה "לראות הקלו המים מעל פני האדמה", ואם נאמר שהביאה העלה מג"ע, מה ראה נח בזה, והרי שם לא היה מבול מעיקרא?

ומטעם זה גם אי אפשר לומר כפי' הב' (שהביאה העלה מארץ ישראל) דמה הראיה בהבאת העלה מארץ ישראל, ששם לא ירד מבול, לכך ש"קלו המים מעל הארץ"?

ואף שגם לדעה זו – הנה ע"פ טבע – אף שבא"י לא ירד המבול, הנה המים שירדו בארצות סביב לה, וודאי זרמו ונכנסו גם לא"י, מ"מ מובן שבמקום שלא היתה ירידת המבול ובקיעת מעיינות תהום כו', לא היו מים רבים כ"כ וגם לא תגבורת המים, ובמילא לא חדרו המים כ"כ בתוך (עומק) האדמה, ובוודאי ששם קלו המים קודם לשאר המקומות. ועפ"ז, מעלה הזית שהביאה היונה ידע נח שקלו המים בארץ ישראל, אך מנין ידע נח שקלו המים מעל כל הארץ?

ג. נוסף על זה: ע"פ פשוטו של מקרא צריך לומר שגם בארץ ישראל ירד המבול – ובהקדים: במדרש (כ"ד פל"ב, יא) מובאים ב' דעות בפירושו הכתוב "חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים": ר' יהודה אומר ט"ו אמה בהר וט"ו אמה בבקעה (היינו, שבכל המקומות היה גובה המים בשווה). ר' נחמיה אומר ט"ו אמה בהר, אבל בבקעה כל שהן ("לפי עומק הבקעה הן רב הן מעט" מ"כ)."

רש"י בפירושו עה"פ מפרש כדעת ר' נחמיה – "חמש עשרה אמה מלמעלה – למעלה של כל גובה ההרים לאחר שהשוו המים לראשי ההרים", ואחד הטעמים לכך:

לדעת ר' נחמיה מובן למה נחה התיבה על הרי אררט דוקא (אף שע"ז נתוספה טירחא יתירה לנח – ירידה מן ההר וכו'); מכיון שהיו מההרים הכי גבוהים, הרי כשהתחילו המים לחסור, נחסרו לראשונה במקום הכי גבוה, ושם היה המקום הראשון שהיה אפשר להתיבה לנח, ולכן "ותנח התיבה על הרי אררט". אבל אם בכל מקום היה גובה המים בשווה – ט"ו אמה מלמעלה – (כדעת ר' יהודה) ונחסרו המים שישים יום (היינו, בכל המקומות בשווה) למה נחה התיבה דוקא בהרי אררט? ולכן פירש רש"י כדעת ר' נחמיה.

לפ"ז, אם נאמר שבא"י לא ירד המבול, הרי בפשטות קלו שם המים לפני שאר הארצות, כנ"ל, וא"כ למה נחה התיבה בהרי אררט דוקא, ולא לפני זה – בארץ ישראל. ועכצ"ל שע"ד הפשט גם בארץ ישראל ירד המבול.

ד. ויובן זה בהקדים עוד דברים בלתי מובנים בפירושו הפשוט של כתוב זה:

א) מבואר בכתוב שע"י שהביאה את העלה זית ידע נח שקלו המים מעל הארץ, היינו, שלא רק שהמים "היו הלוך וחסור" (דזה הרי התחיל זמן הרבה לפני"ד (ובוודאי שנח ידע על זה – שהרי

נחה התיבה כו'), וכמפורש בכתוב שיבשו המים מעל הארץ עוד קודם שילוח היונה) כ"א גם – קלות המים עד כדי כך שיש מקום שבעבור זמן קצר תהיה אפשרות למצוא "מנוח", לנוח על הארץ.

ולכאורה, מהי ההוכחה על זה ע"י עלה של זית, והרי אפשר שעלה זה לוקח מאילן שעל הר גבוה (ובפרט שהתיבה היתה בהר גבוה) ומראש האילן, ובגובה זה כבר לא היו מים זמן רב – לפני הזמן ד"ידע נח".

(ב) למה הביאה היונה עלה של זית דווקא, ולא של אילן אחר? ובפרט שמדייק הכתוב לומר (לא "עלה" סתם, אלא) "עלה זית" – מה נפק"מ איזה עלה הביאה? והביאור בזה:

בכ"מ בדברי חז"ל מבואר שהזית הוא אילן חזק ביותר, וכפי שרואים אף במציאות. ולכן מקום לומר, דאף שהיה מבול חזק וכו', מ"מ, מכל אילני זית שבעולם נשאר עכ"פ אחדים מהם.

אמנם, לאידך גיסא, אין מסתבר כלל שהעלים של האילן, נשאר במציאות וציור של עלה זית, לאחר כל משך זמן המבול והחודשים הרבים שהיו שרויים במים.

וע"כ, מוכרח לומר שהעלה זית שהביאה היונה היה עלה חדש, שצמח לאחר המבול. היינו, שכבר עבר משך זמן מספיק מאז שהאילן לא היה מכוסה עוד במים והתחיל להצמיח עד שצמח העלה שביאה היונה.

ומובן, שידע נח ע"ז שקלו המים מעל פני הארץ.

יינה של תורה

'לבוא אל התיבה' ולהנצל מה'מבול'

ביאור ב' סוגי ה'מבול' בעבודת האדם – "תהום רבה" ו"ארובות השמים",
והדרך להפטר מהם ע"י "בא אל התיבה" – תיבות התורה והתפילה

א. בספר תורה אור (לכ"ק רבינו הזקן – בעל התניא והשו"ע) מבאר בארוכה (כדושים לפרשת נח) שה'מבול' בעבודת האדם הם ה"מים רבים" של דאגות וטרדות הפרנסה המבלבלים את האדם בעבודתו לקונו.

כשם שבמי המבול היו שני סוגים – מעיינות תהום רבה וארובות השמים, כך גם הטרדות והדאגות המבלבלים נחלקות לשני סוגים אלו:

"תהום רבה" קאי על הטרדות מעניינים פחותים כגון טרדות הפרנסה ודומיהם. "ארובות השמים" – אלו הטרודים בעניינים רוחניים נעלים, כעסקנות ציבורית והדומה, המטרידים את האדם מלימוד התורה וקיום המצוות בפועל.

אמנם צריכים לעסוק בצרכי ציבור, אך אין זה צריך לגרוע בלימוד התורה וקיום המצוות. דהגם שהוא טרוד בעניינים נעלים של "ארובות השמים", צריך הוא לדעת שהצטרקות זו בטעות יסודה, ומקורה בנפשו הבהמית. ההוכחה לכך היא ההפרעה ללימוד התורה וקיום המצוות, שדבר זה הוא וודאי היפוכה של קדושה. וכיוון שהוא היפך הקדושה, הרי עם היות שעתה הוא עסוק בעניינים של "ארובות השמים" – יורד הוא בסופו של דבר מדחי אל דחי, ומ"ארובות השמים" ל"תהום רבה".

ב. התרופה למי המבול – הן של "תהום רבה" והן של "ארובות השמים" – היא מ"ש" בא

אל התיבה", וכפירוש מורנו הבעש"ט נ"ע ד"התיבה" קאי על אותיות התורה והתפילה. ועל האדם "לבוא" אל תוך אותיות התורה והתפילה, להיות מוקף בהן, ואז קיים הביטחון שנהרות לא ישטפוהו ו"נח איש צדיק" ובני ביתו ישארו בשלמותם.

לפיכך, סדר היום הוא שמיד בקומו משנתו, טרם הכנסו לעסקי העולם, ל"מים הזידונים", אומר הוא "מודה אני לפניך גו' שהחזרת בי נשמת", הוא מודה שחיות נשמתו היא רק מהקב"ה. ולאחר מכן מברך ברכות השחר, ומודה לקב"ה על כל פרט ופרט: מלביש ערומים וכו'.

ובנוסף, בברכות אלו ישנו תוכן מיוחד: דלכאורה אין זה מובן, הרי מצוי לו בגד ללבוש וכו' ולשם מה באה ברכת "מלביש ערומים" וכן שאר הברכות?

אלא, זהו ע"ד מה שמבואר בזהר (ח"א קצט, ב) שרב ייסא סבא היה רגיל להתפלל שימלא הקב"ה מזונו גם בשעה שהמזון היה מוכן לפניו, ולא היה אוכל לפני תפילה זו. ולכאורה: מה מקום לתפילה ולבקשת המזון מהקב"ה בשעה שהמזון מוכן כבר לפניו?

אך הענין הוא, שהנברא כשלעצמו הופך כל רגע לאין ואפס, ומציאותו היא רק מה שהקב"ה מחדש אותו תמיד בטובו, וכלשון "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". ולכן, גם כשהמזון מוכן על השולחן (וכן בשאר צרכי האדם) צריך להתפלל עליו ולבקש מהקב"ה שיחדש מאכל זה מאין ליש.

ובהקדמת תפילה זו, תוך ידיעה שהגשמי כשלעצמו אין לו קיום כלל, כי הקב"ה צריך תמיד לחדשו, ושמציאות העולם היא רק כדי להשלים את הכוונה העליונה "ולכבודי בראתיו" – ישנה האפשרות לעסוק בעניני העולם מבלי לחשוש מה"מים הזידונים".

לפני התפילה ההנחה היא שהעולם הוא דבר עיקרי ומציאות לעצמה ח"ו, ואזי מונח אצלו בפשטות שאת המותר – וודאי מותר לעשות, ואף מה שבספק – מותר משום ש"אוקמי אחזקתיה" – 'חזקה' של מציאות העולם.

אך כאשר ההנחה היא שבאמת אין מציאות כלל, ישנו רק הקב"ה והוא מחדש את העולם מאין ואפס המוחלט לשם הכוונה של "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז), ולפי 'הנחה' זו הרי ה'מציאות' היא רק הדברים המסייעים למימוש כוונה זו – אזי המסקנה היא הפוכה: מה שאסור וסותר לכוונה – אסור בהחלט, ואפילו דברי מותרות (שאינם מועילים למימוש הכוונה) – אסורים. וכשיטען היצר שישנו צורך בדברים אלו, אזי אמרינן ליה "המוציא מחבירו עליו הראיה", ומכיוון שה'חזקה' היא שישנה רק אלקות, עליו להביא ראיה...

וזאת היא המשמעות של "בא אל התיבה" – "לבוא" אל תוך תיבות התורה והתפילה ולהיות תמיד מוקף בהם, תוך הנחה שעיקר המציאות הוא תורה ותפילה, ושאר הענינים הם רק אמצעים להם - לצורך עבודת ה'.

הדרך היחידה להפטר ממי המבול, הן מ"תהום רבה" והן מ"ארובות השמים", היא – "בא אל התיבה", שאז כל דבר שאינו של קדושה אינו תופס מקום כלל, וכל הדברים שיש בהם צורך הרי הם באופן של "בכל דרכיך – דעהו".

חידושי סוגיות

ביאור הגדר דתמימות בקרבות

מבאר שהפסול ד"מחוסר אבר" הוא גם בגדר בעל מום, בהקדם ביאור הגדר ד"תמימות", דעפ"ז מובן כיצד "לדין הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא". ועפ"ז מבוארים דברי הרמב"ם בנוגע לפסול דחסר בעופות דהוה גם מדין תמות

"ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור" (נח ה, ב)

תורה הבא בהמה שחייך ראשי איבריך שלה". כלומר, אך שלב"ג ליכא איסור הקרבת בעל מום כשמקריב בכמה (ועד"ז בקרבות שלפני מ"ת), מ"מ, יש איסור⁵ הקרבת מחוסר אבר.

ולכאורה משמע, דבעל מום ומחוסר אבר הם ב' שמות ואיסורים שונים⁶, ד"מום" פירושו כל פגימה שהיא, עד שיש מום שאינו מחמת

(4) פרשתנו ו, יט.

(5) ראה תורה מנין – ע"ז ה, סע"ב ובגליון הש"ס שם. משנה למלך ה' מלכים פ"י ה"ז (ד"ה ודע שמה שתירצו).

(6) ולהעיר דפסול מום הוא רק "מאבראי", משא"כ מחוסר אבר (ראה) בכורות לט, א. רמב"ם ה' איסורי מזבח פ"ב ה"א. מ"נח שהובא לקמן סעיף ב).

מבאר דמחוסר אבר הוא גם בגדר בעל מום

א. גרסינן במס' זבחים¹: "עד שלא הוקם המשכן הבמות מותרות כו' והכל כשיריך ליקרב, בהמה חי' ועוף זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין טהורין . . דאמר קרא² ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל עוף הטהור . . לאפוקי מחוסר אבר . . שנאסר לבני נח³ . . ומכל החי מכל בשר⁴ אמרה

(1) קטו, ב - קטז, א.

(2) פרשתנו ח, כ (ושם: העוף).

(3) ראה גם ע"ז ה, ב. נא, א. ירושלמי – פסחים פ"ט ה"ה;

מגילה פ"א הח"א; סוטה פ"ט ה"ה – וקה"ע ופ"מ שם.

חדשים¹³. והיינו לפי שהתואר "תמימה" מורה לא רק על שלילת חסרון, אלא על תמימות ושלמות נוספת (שגם בלעדה אין הדבר חסר). ושני ענינים אלה מצינו בענין הקרבנות (דישראל) גופא, ובלשון הרמב"ם¹⁴ "מע להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין", שהם ב' דינים שונים, ד"תמימין" היינו שהקרבן צ"ל שלם, ועוד זאת, שצ"ל "מובחר" ("מבחר נדריכם"¹⁵), וכמבואר ברמב"ם¹⁶ התנאים הנדרשים שהקרבן יהי "מובחר" (אך שגם בלעדס אינו בעל מוס).

ולפ"ז יש לומר, שעד"ז הוא החילוק בין קרבנות ישראל וקרבנות ב"נ: בקרבנות ישראל (לאחר מ"ת) נדרשת שלמות ותמימות יתירה, שגם פגם (או שינוי) בהאבר עצמו נחשב כחסרון ומום; משא"כ לגבי השלימות והתמימות שבקרבנות דב"נ (וכן בקרבנות דכ"ע דקודם מ"ת), הרי רק מחוסר אבר הוי בגדר מום (היפך השלימות), ואילו מום ופגם בהאבר עצמו "לאו מומא הוא".

בדרך זו מבאר דברי הרמב"ם בנוגע לפסול עוף

ב. בדרך זו יש לבאר דברי הרמב"ם¹⁷ גבי קרבן עוף, שכתב: "אין המומין פוסלין בעוף, . . . שלא נאמר¹⁸ תמים זכר אלא בבהמה בלבד, בד"א במומין קטנים אבל עוף שיבש גפו או

חסרון באבר אלא רק שינוי לגבי אבר רגיל, משא"כ מחוסר אבר פירושו כמשמעו, חסרון. אבל נ"ל דאינו כן, ע"פ דיוק ל' הש"ס (בסיפור דקמצא ובר קמצא), דכאשר שלח הקיסר קרבן לישראל להקריב ע"ג המזבח, הרי "בהדי דקאתי שדא בי' מומא בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין, דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא" (ובפרש"י: לדידהו לא הוי מומא להקריב לגבוה בכמה ידיהו אלא מחוסר אבר). ומדיוק הלשון "ולדידהו לאו מומא הוא" (ולא – "לאו פסול הוא" וכיו"ב), משמע, דגם אצל ב"נ הפסול דמחוסר אבר הוי מפני השם ד"בעל מום"⁸, אלא דאצלם רק "מחוסר אבר" נחשב "בעל מום" (וכשאינו חסר אבר נחשב תמים), משא"כ לדידן גם "בדוקין שבעין" הוי מומא. ויש לבאר זה ע"פ משנ"ת במ"א⁹ באורך, שיש כמה דרגות ואופנים בענין השלימות והתמימות, וע"ד דרשת רז"ל¹⁰ עה"פ¹¹ "שנה תמימה" - להביא את חודש העיבור, דאף שגם שנה פשוטה נקראת שנה¹² (שלימה) שלא חסר בה מאומה, מ"מ אינה "שנה תמימה", שתואר זה הוא רק לשנה מעוברת שיש בה י"ג

7 גיטין נו, א.

8 ראה גם ל' רש"י תמורה (ז, א ד"ה בני נח) "ב"נ נצטוו מלהקריב מחוסרי אברים . . . אבל על מום אחר לא כו", הרי ש"מום" ו"חסר" הם שם א'. ולהעיר גם מל' חז"ל (קידושין סו, ב) "בעל מום דעבודותו פסולה . . . כשהוא שלם ולא כשהוא חסר" (ולא "כשהוא בעל מום").

9 ראה לקו"ש ח"ל ע' 45 ואילך. וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 129 ואילך. ועוד.

10 ערכין לא, א (במשנה).

11 בהר כה, ל.

12 ראה ר"ן נדרים סג, א במשנה (בשם הרשב"א).

שו"ת נוב"י מהדו"ק אה"ע ס"כ.

13 או שנת החמה (ראה דעת רבי במשנה ערכין שם ובפרש"י. רש"י פרשתנו ה, יד).

14 ריש הל' איסורי מזבח.

15 פ' ראה יב, יא.

16 שם פ"ב ה"ח.

17 שם רפ"ג.

18 אמור כב, יט.

”תמימים יהיו לכם”, מהי ההסברה שאינו בדין
”תמים” השולל בעל מום?

וע”פ הנ”ל יש לומר, שס”ל להרמב”ם,
שאינן בעל מום ומחוסר אבר ב’ שמות נפרדים,
שרק חד מינייהו (מחוסר אבר) ישנו בעוף, אלא
שגדר התמימות הנדרש בעוף שולל רק מחוסר
אבר ולא סתם מום (ע”ד הנ”ל גבי קרבנות ב”נ
וקרבנות שלפני מ”ת)²⁷.

ויש לומר בהסברת הדבר:

וצ”ע במנ”ח שם, שכ’ בדעת הרמב”ם “דמחוסר אבר
פסול בעוף אינו מטעם תמים* . . . אלא מלימוד אחר מן
העוף”, והרי ברמב”ם לא הובא הלימוד ד”מן העוף,
ומלשונו “שאינן מקריבין חסר כלל” מוכח להיפך, כבפנים.
(27) וי”ל שהרמב”ם ס”ל, שהלימוד מ”מן העוף” הוא רק
גילוי מילתא, שלא נתמעט עוף לגמרי מדין תמות (ע”ד מ”ש
בתורה ת”ל קידושין שם. תורה מנין הנ”ל הערה 5. תורה
ושנסמית שצויין בסמוך).

ולהעיר מפרש”י בכ”מ (זבחים לה, ב ד”ה וכשירין. סח,
ב ד”ה נסמית. פה, ב ד”ה הואיל. וכן בחולין כג, א ד”ה
בבהמה), שמחוסר אבר פסול בעוף משום “הקריבוהו נא
לפחתך” (מלאכי א, ח). וכבר הקשו עליו בתוס’ (זבחים לה,
ב ד”ה אלא; שם סח, ריש ע”ב ד”ה ושנסמית) מש”ס הנ”ל
דלמד מ”מן העוף”. ואכ”מ.

הרמב”ם פסול מחוסר אבר (כמ”ד בירושלמי סוטה שבערה
3, שפסק כותי לגבי טריפה) – דפשוט שמחוסר אבר פסול
ואינו כבעל מום, כיון דמחוסר אבר “אינו מטעם מום דגם
בעוף פסול”.

אבל כבר תירצו במפרשים שלא הוצרך הרמב”ם לפרט
מחוסר אבר כי נלמד בכמ”ש מטריפה (מעשה רקח לרמב”ם
שם, ע”פ חולין יא, א). ועוד. ולהעיר שבמראה פנים
לירושלמי שם תי’ השמטת הרמב”ם, ד”הואיל וגילה רחמנא
בעגלה להכשיר בה מומין ה”ד למחוסר אבר”. ויומתק ע”פ
המבואר בפנים [אלא ששם כ’ זה לפמ”ש בדעת הרמב”ם
דגם לבה”ה מחוסר אבר כשר כמו בעל מום, כיון שהרמב”ם
לא הביא בחיבורו פסול מחוסר אבר לבי”נ (וכמו שהעיר גם
המנ”ח מצוה רפו שם). וצ”ע. ואכ”מ].

נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי המזבח
שאינן מקריבין חסר כלל”.

והנה דין זה (שמחוסר אבר פסול גם בעוף)
לפינן בגמ’¹⁹ (וכן בתו”כ²⁰) ממ”ש “מן
העוף²¹, ולא כל העוף”. ולפ”ז יש מקום לומר,
דין תמות לא נאמר כלל בעוף, וכפשטות
לשון הברייתא²², “אין תמות. . . בעופות”,
אלא שיש לימוד מיוחד למעט מחוסר אבר גם
בעוף (וכפי שהאריך במנחת חינוך²³, וע”ש גם
הנפק”מ להלכה).

אבל הרמב”ם ברור דברו, דהא שמחוסר
אבר פסול בעוף הוא (לא מפני הלימוד ד”מן
העוף”, אלא) לפי “שאינן מקריבין חסר כלל”,
שדין זה (א) אינו מיוחד בעוף אלא הוא כלל
בכל קרבן, (ב) נלמד (כמ”ש הרמב”ם לפנ”ז²⁴)
ממ”ש²⁵ “תמימים יהיו לכם”, היינו שגם הפסול
דמחוסר אבר בעוף יסודו בדין “תמות”²⁶.

ועפ”ז צ”ע, דכיון שגם קרבן עוף הוא בכלל

19 קידושין כד, סע”ב. – הובא גם ברמב”ם בפיה”מ
שלו זבחים פ”ז מ”ה.

20 ויקרא א, יד. הובא בפרש”י עה”ת שם.

21 ויקרא שם.

22 קידושין שם. וש”נ. תו”כ ופרש”י שם.

23 מצוה רפו.

24 פ”ב הי”א.

25 פינחס כה, לא. – ועפ”ז מתורץ זה שהביא הרמב”ם
כתוב זה, אף שבש”ס (בכוורות לט, א) הובא הכתוב דאמור
(כב, כא) “תמים יהי לרצון”, כי הכתובים דפ’ אמור לא קאי
בעוף, כמ”ש הרמב”ם כאן (רפ”ג, והוא מתו”כ אמור שם,
יט) “שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה בלבד”, ולכן הביא
הכתוב דפינחס.

26 אכן משמע בלח”מ לרמב”ם שם פ”ג ה”ג. ע”ש.

וראה ל’ הרמב”ם הלי’ אבות הטומאה פ”ג הי”ג.

* וראה מנ”ח מצוה תקל, שמתרץ קושיית הכס”מ
(הלי’ אוצח פ”י ה”ב) בדברי הרמב”ם (שם) דאין המומין
פוסלין בעגלה ערופה ואעפ”כ טריפה פסולה, דלמה השמיט

הראוי לכך], מ"מ אין חיוב להעשירו, הרי שעשירות היא שלימות נוספת, יותר ממילוי החסרון.

ולכן, גבי קרבן עוף (קרבן עני) רק מחוסר אבר הוי בגדר חסרון, הסותר לענין התמימות, ואילו פגם קטן "לא הוי מומא" והקרבן הוא בכלל "תמימים יהיו לכם"; ורק בקרבן בהמה, קרבן עשיר, גם פגם קטן מוציאו מכלל "תמים".

קרבן בהמה הוא קרבן עשיר לגבי קרבן עוף (כדין קרבן עולה ויורד, שדל מביא קרבן עוף). והנה גדר ענין העשירות אינו רק מילוי החסרון (שאצל העשיר לא חסר דבר), אלא היא שלימות נוספת. כמחז"ל²⁸ גבי מצות צדקה "די מחסורו²⁹ אתה מצווה עליו לפרנסו, ואי אתה מצווה עליו לעשרו", זאת אומרת, דאף שחייבים למלא כל חסרונו של העני [עד ד"אשר יחסר לו"²⁹ כולל "אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו"²⁸, אם הוא בן טובים²⁸

(28) כתובות סז, ב.

(29) פ' ראה טו, ח.

דרכי החסידות

מלוקט משיחות, אגרות וכתבי
כ"ק אדמו"ר מוהררי"צ מליובאוויטש נ"ע

"לשנות טבע מדותיו"

בעל מדות טובות מלידה – בעל חסרון הוא, יותר מבעל מידות רעות.
האחרון מכיר בחסרונו ועוסק ברפואות, ואילו הראשון אינו יודע כלל שהוא חולה

ספק דרבנן

יש לך אדם שמתאוה לעסוק בשכל מצד טבעו, כמו פילוסופי האומות, שעזבו כל תענוגי תבל ועסקו בשכל והתענגו מכך תענוג נפלא.

כאשר יהודי מוסר את נפשו על חכמת התורה, יתכן שמסירות זו אינה לה' לבדו, אלא היא מגעת גם מטבעו.

עליו לברוק את עצמו, אפוא, אם אכן 'אין בלבהו אלא אחד'.

(תורה אור תולדות יט, ב)

טוב שכלי וטוב אלוקי

שכל אנושי בוחר בטוב המידות על פי הסבר שכלי בלבד. עבודת החסידות היא, לנתק את המידות של הנפש השכלית מן הטוב המוסכם של השכל ולעשות טוב מפני שכך הוא ציווי השם יתברך.

זהו שינוי טבע המידות.

(אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ ג עמ' תנט)

מותר האדם מן הבהמה

אדמו"ר הזקן אמר ליהודי אחד, למדן גדול ומופלא במידות טובות: גם לבעלי חיים יש מידות טובות, אך הן טבעיות. העורב אכזר, הנשר רחמן. מידות בני אדם צריכים להיות לא מצד הטבע, אלא על פי שכל. ועל כך צריכים עבודה. כאשר שמע האיש את דברי הרבי, והתבונן בכך שאם כל עבודתו כל ימיו לא הגיע אלא לדרגת המידות כמו מין הבהמה – נתעלף.

(ספר המאמרים תש"י עמ' 88)

ידיעת המחלה

על החסיד לשנות את המוחין ואת המידות אתם נולד, על ידי עבודה. בעל מדות טובות מלידה – בעל חסרון הוא, יותר מבעל מידות רעות. האחרון מכיר בחסרונו ועוסק ברפואות, ואילו הראשון אינו יודע כלל שהוא חולה.

(ספר השיחות ת"ש עמ' 141)

שווה לכל נפש

ההנהגה במידות טובות היא תעודת ישראל החי על פי מצות הקב"ה. קנין מידות טובות הוא דבר השווה לכל נפש, בלי הבדל בין בעל כשרון גדול לאדם בינוני. כל אדם יכול להגיע לכך על ידי עבודה ויגיעה.

(אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ ד עמ' קפט)

להפטר מה'נבלה'

"פשוט נבלה בשוק ואל תצטרך לבריות" (פסחים ק"ג, א).

פירשו חסידים הראשונים:

פשוט נבלה - תפטר בעצמך מ'נבלתך', ממידותיך הרעות.

ואל – ואם לאו,

תצטרך לבריות - שהם יעשו זאת לך.

(ספר השיחות ת"ש עמ' 135)